

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

TARİH
TÜRKİYE DIŐI TÜRK TARİHİ
AZERBAYCAN ATABEKLIĞİ (İL-DENİZLİLER) (1146-1225)

Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY

2009

ANKARA

5.5. Azerbaycan Atabekliđi (İl-Denizliler) (1146-1225)

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Atabekliđi, İl-Denizliler, 1146-1225.

Aslen Kıpçak Türkleri'nden olup, Irak Selçuklu Sultanı Mes'ud zamanında bu devlette vazife alarak, kudreti sayesinde idare kademelerinde derece derece yükselen Şemseddin İldeniz, Azerbaycan umumî valisi iken, Gürcü ve Abhaza saldırılarına karşı koruduğu, hatta Erran ve Sirvân havalisini de Selçuklular'a bağladığı bu bölgeyi, 1146'dan itibaren müstakilen idareye başlamış ve bir sülâle kurmuştur. Sultan II. Tuđrul'un dul kalan zevcesi ile evlenerek Selçuklu âilesine girmiş olan İl-deniz'in merkezi Tebriz idi. Nahçıvan ve Gence de buraya bağlı idi. Sultan Arslan-şah'ın atabeyi iken "Atabek-i â'zam" diye anılıyordu. İki oğlundan Cihân Pehlevan devleti "başhâcibi", Kızıl Arslan Osman da ordu bakanı olmuşlardı. İl-deniz'in ölümü (1175)'nden sonra, Cihân Pehlevan yalnız Azerbaycan'ı değil, bütün Irak Selçuklu sultanlığının en kudretli adamı hâline geldi. "Hâkan-ı Acem" unvanını taşıyordu. 60-70 kadar "bendesini" de bütün memleketi kendi kontrolleri altında tutuyordu. Daha sonra kardeşi Osman da bir aralık kendi "Irak Sultanı" ilân etmişti (1191). Bunun oğlu Ebû Bekir 1200'e doğru Hemedan'a, hatta Isfahan'a kadar nüfuzunu genişletmişti. Fakat 1221'de Azerbaycan Atabeyi Özbek, Harezmsahlar'a bağlanmak zorunda kaldı ve Celâleddin Harezmsah'ın Tebriz'i zapt etmesi ile (1225) atabeylik sona erdi ve arkasından memleket Mođollar tarafından istilâ edildi.

Kaynak (Source):

Tarihte Türk Devletleri, C.I, Ankara Üniversitesi, Ankara 1987, s. X + 422.

Tarihte Türk Devletleri, C. II, Ankara Üniversitesi, Ankara 1987, s. VI + (423-816) + 16 Harita.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY	Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY	Prof. Dr. Hale KÜNÜÇEN